

NADWIEPRZAŃSKI PARK KRAJOBRAZOWY

	Granice parku krajobrazowego		Samochodowy Szlak Renesansu Lubelskiego
	Granice rezerwatu		Szlaki rowerowe
	Otuliny parku krajobrazowego		Pieszne szlaki turystyczne
	Ścieżka przyrodnicza		Szlaki kajakowe
	Obszary chronionego krajobrazu		Obiekty sakralne
	Specjalne obszary ochrony siedlisk		Pałace i dwory; muzea; ruiny zamków
	Lasy		Obiekty noclegowe; pola namiotowe
			Kapieliska; informacja turystyczna
			Stadniny; pole golfowe; kirkuty

0 1 2 km

Nadwieprzański Park Krajobrazowy utworzony został
w 1990 roku dla ochrony fragmentu
doliny środkowego biegu rzeki Wieprz.

NADWIEPRZAŃSKI PARK KRAJOBRAZOWY

Geograficznie teren Parku przynależy do dwóch regionów – Płaskowyżu Świdnickiego będącego subregionem Wyżyny Lubelskiej i Obniżenia Dorohuckiego przypisanego do Polesia Lubelskiego. Ciekawostką jest, że przebiegająca przez Park granica geologiczna między tymi regionami, ma charakter ponadregionalny – europejski, uznawana jest bowiem za rozgraniczenie między Europą Wschodnią i Zachodnią.

Administracyjnie Park znajduje się na terenie województwa lubelskiego, w mieście i gminie łączna oraz w gminach: Milejów, Puchaczów i Spiczyn w powiecie łęczyńskim, a także w gminie Trawniki w powiecie świdnickim.

Park ma wydłużony kształt i ciągnie się wąskim pasem wzdłuż doliny Wieprza na długości około 25 kilometrów, jego szerokość jest bardzo zmienna, od około 300 metrów do ponad 2,5 kilometra. W południowej części

Parku, leżącej w regionie Polesia Lubelskiego, dolina jest szeroka, zabagniona i ma niskie słabo wyróżniające się w terenie krawędzie. W części północnej, na odcinku pomiędzy Ciechankami Krzesimowskimi a Kijanami, jest wąska, kręta i ma charakter przetomu otoczonego krawędziami o wysokości sięgającej nawet do 20 metrów. Nadrzeczne skarpy porożcinane są jarami i wąwozami. Różnice wysokości na terenie Parku nie przekraczają 30 metrów, a za najwyższe wzniesienie uznawane jest wzgórze w Lesie Siostrzytowskim, w okolicach Dorohucz, o wysokości 184 metrów n.p.m. W obrębie Parku do Wieprza uchodzi kilka dopływów. Lewobrzeżne to: Giełczew i Stoki, prawobrzeżne to: Białka, Mogielnica i Świnka.

Zakole Wieprza w okolicy Łęcznej

SIEDLISKA

Mnogość siedlisk występujących na terenie Nadwieprzańskiego Parku Krajobrazowego sprzyja dużemu zróżnicowaniu szaty roślinnej. Dominującymi elementami w krajobrazie są lasy, zajmujące blisko 42% jego powierzchni oraz łąki i pastwiska zajmujące 26% obszaru. Największe kompleksy leśne to: Las Siostrzytowski i las rozciągający się między Białką a Ciechankami. Największą wartość przyrodniczą ma zachowana w naturalnym stanie dolina Wieprza, z meandrami, zakolami i starorzeczami oraz położone w jej obrębie liczne obszary podmokłe, wilgotne i rozległe łąki oraz torfowiska z torfiarkami, będące miejscem występowania cennych zbiorowisk roślinności torfowiskowej, szuwarowej i wodnej. Niezwykle cenne są także zbiorowiska roślinności kserotermicznej czyli ciepłolubnej, w północnej części Parku porastające nasłonecznione zbocza Wieprza. Niecałe 30%

powierzchni zajmują pola uprawne. Zabudowaniom, miedzom i obrzeżom dróg towarzyszy roślinność ruderalna.

Starodub łąkowy

FLORA

Różnorodność siedlisk sprzyja zróżnicowaniu szaty roślinnej Parku, ale i występowaniu gatunków rzadkich i chronionych. Wśród roślin wodnych należą do nich między innymi: wolfia bezkorzeniowa, salwinia pływająca i rzęsa garbata. Na tafli zbiorników wodnych unoszą się kwiaty grążela żółtego oraz grzebieni białych, podwodne łąki tworzą ramienice. Pośród roślin torfowiskowych największą rzadkością jest rosnąca w otulinie brzoza niska, będąca reliktem polodowcowym. Inne cenne rośliny torfowisk i podmokłych łąk to: starodub łąkowy, rosziczka okrągłolistna i długolistna, kosaciec syberyjski oraz kilka storczyków między innymi kukułka krwista i szerokolistna oraz kruszczyk błotny. Botaniczną osobliwością jest występowanie pierwiosnka bezłodygowego – rośliny w Polsce uważanej za wymarłą na naturalnych stanowiskach. Wśród roślin kserotermicznych na szczególną

uwagę zasługują: miłek wiosenny, zawilek wielkokwiatowy, macierzanka Marshalla, czosnek łąkowy, mikołajek piaskowy i ozanka właściwa. W rejonie łącznej występuje dziewięciśń bezłodygowy, charakterystyczny dla obszarów górskich. W runie lasów Parku można spotkać między innymi kilka gatunków rzadkich paproci, a wśród nich paprotkę zwyczajną, kilka gatunków storczyków, lilie złotogłów czy rzadkie pnącze kokornik powojnikowy. W dolinie Wieprza występują też, rzadko spotykany poza obszarami górskimi krzew olsza szara, oraz do niedawna wymagająca ochrony kalina koralowa.

Bocian czarny

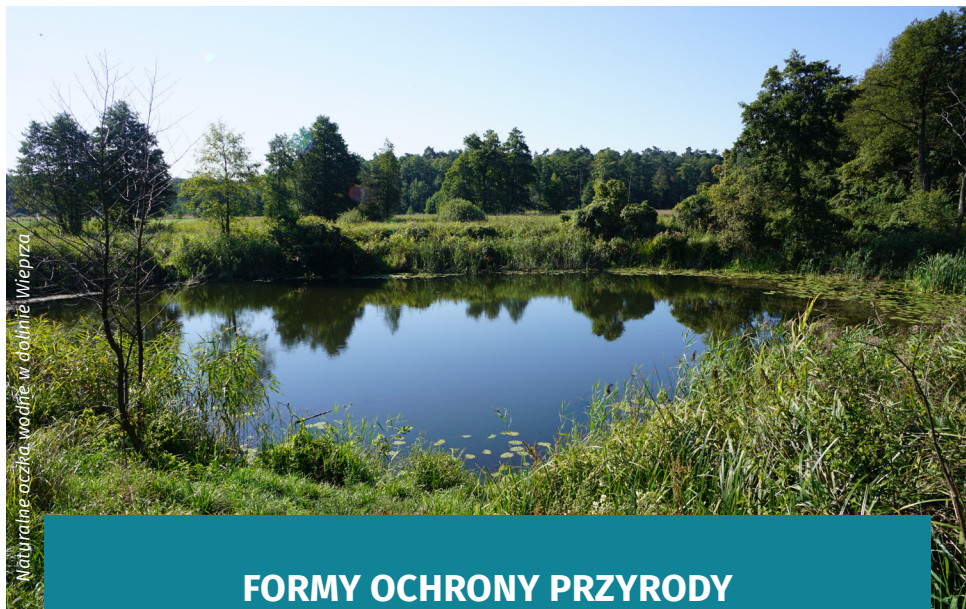
FAUNA

Równie cenna jest także fauna Nadwieprzańskiego Parku Krajobrazowego. Rozległe tereny podmokłe stwarzają niezwykle dogodne warunki gniazdowania licznym gatunkom ptaków wodnych i błotnych. Do rzadkich gatunków należą: błotniaki stawowe, bąki, derkacze, rycyki, krwawodzioby, czajki, rybitwy czarne czy będące symbolem Parku zimorodki. W leśnej części Parku można spotkać na przykład: rudziki, zięby i bociany czarne. W nadrzecznych skarpach gniazda w formie norek zakładają jaskółki brzegówki, a nad polami unoszą się skowronki. W miejscowościach na terenie Parku licznie gniazdują bociany białe.

Świat ssaków jest typowy dla Lubelszczyzny. Na terenie Parku żyją: jelenie, łosie, sarny, dziki, lisy i borsuki. Ze środowiskiem wodnym związane są występujące tu wydry i bobry. Na szczególną uwagę zasługują zaobserwowane

w Parku nietoperze, takie jak: gacki wielkouchy, karliki malutkie, mroczki późne czy nocki Natterera. Liczne torfianki są miejscem występowania bardzo rzadkich gadów, w tym żółwi błotnych – jedyny gatunek krajowego żółwia.

Niezwykle bogaty jest też świat bezkręgowców. Z porastającymi zbocza murawami związane są liczne gatunki motyli dziennych. Do najcenniejszych zaliczane są: czerwoczyk fioletek, czerwoczyk nieparek, modraszek nausitous, modraszek telejus i szlaczkoń szafrańc. Nad wodami poluje objęta ochroną ścisłą ważka trzepla zielona.

FORMY OCHRONY PRZYRODY

Na terenie Nadwieprzańskiego Parku Krajobrazowego znajduje się ponad 20 pomników przyrody. Są to głównie sędziwe drzewa w parkach podworskich. Pośród nich na szczególną uwagę, choć obecnie już tylko o znaczeniu historycznym, zasługują pozostałości potężnej Lipy Sobieskiego w parku zamkowym w Zawieprzycach, w 1956 roku uznanej za pomnik przyrody. Lipa miała w tym czasie ponad 700 cm obwodu. Do obiektów chronionych jako zespół pomników przyrody, należą także płyty roślinności kserotermicznej zachowane na zboczach doliny Wieprza w okolicy Ciechanek Krzesimowskich. W Parku, w celu ochrony wartości przyrodniczych łąk i zboczy doliny Wieprza, w rejonie ujścia rzek Białki i Mogielnicy, wyznaczono specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 „Dolina Środkowego Wieprza”. Dolina Wieprza jest niezwykle ważnym korytarzem ekologicznym. W obrębie

Parku zaplanowano utworzenie czterech rezerwatów, dwóch leśnych: „Uroczysko Sosnowiec” i „Zakrzów” oraz florystycznych (torfowiskowych): „Bilsko” i „Uroczysko Jezioro”. W parkowej otulinie, tuż przy wschodniej granicy parku, funkcjonuje zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Las Pamięci”. Celem jego powołania jest ochrona fragmentu lasu o zróżnicowanym składzie gatunkowym.

WALORY KULTUROWE

Nadwieprzański Park Krajobrazowy wyróżnia się cennymi walorami kulturowymi. Niemal w każdej miejscowości, położonej na jego terenie i w otulinie, znajdują się cenne obiekty zabytkowe lub historyczne. Do najstarszych należą znaleziska archeologiczne świadczące o istnieniu na tym obszarze osad już w czasach przedhistorycznych. Żyzne ziemie w dolinie rzecznej sprzyjały osadnictwu, którego pozostałością są grodziska w: Jaszczowie, Klarowie, Ewopolu oraz Dorohuczcy. Z pradawnych czasów pozostały także liczne kurhany na polach w okolicach Kijan, Klarowa, Jaszczowa i Oleśnikach. W czasach panowania pierwszych Piastów, a więc w okresie jeszcze niestabilizowanej granicy polsko-ruskiej, istniał wzdłuż Wieprza szereg grodów obronnych. Wśród nich, na terenie obecnego Parku, grody w Nowogrodzie i Łańcuchowie. W czasach Kazimierza Wielkiego granica

państwa przesunęła się na wschód i grody te straciły swoje znaczenie jako graniczne obiekty obronne, za to stopniowo przekształcały się w małe osady rolnicze. Szczególnie znaczenie miał Nowogród, gdyż już w XIII wieku istniała tu parafia, jedna z najstarszych w archidiecezji lubelskiej. O dawnym pochodzeniu Nowogrodu i Łańcuchowa świadczą zarówno przekazy i dokumenty historyczne, jak i znaleziska archeologiczne, w tym: monety, szczątki ceramiki, a nawet narzędzia krzemienne często wydobywane na powierzchni podczas sezonowych prac rolnych. Zabytki pochodzące z późniejszych okresów mają związek z typem gospodarki dworsko-folwarcznej. Rycerskie, a później szlacheckie dwory i folwarki, lokowano nad Wieprzem na wysokich skarpach wzniesionych ponad dnem doliny, co chroniło je przed wiosennymi zalewami wód i pozwalało

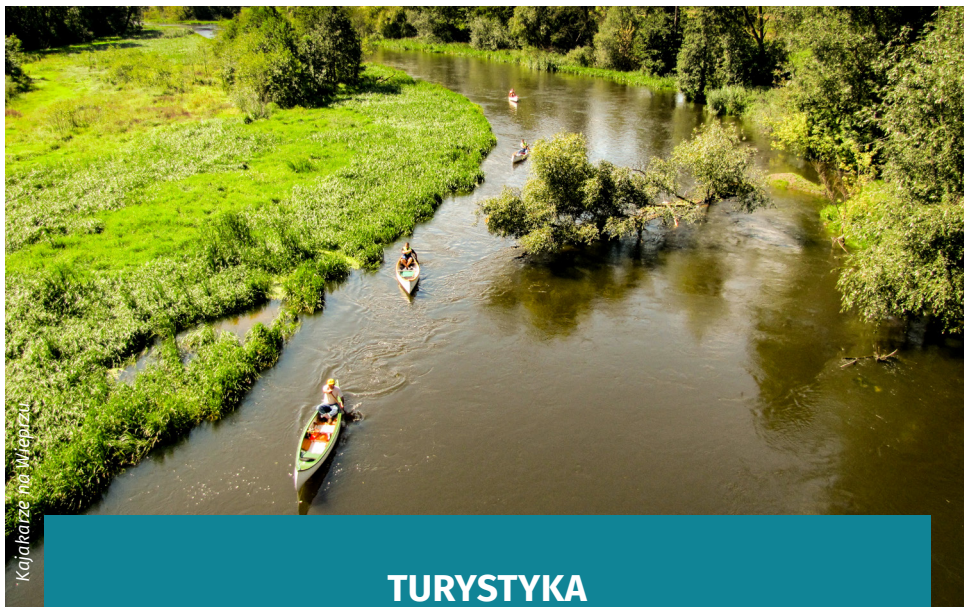
Kaplica zamkowa w Zawieprzycach

na gospodarowanie w żyznej dolinie. Obok starych grodów zaczęły powstawać osady kmiecie, które stopniowo rozrastały się do rozmiarów dzisiejszych wsi. Niemal wszystkie wsie położone na terenie Parku istniały już w XIV wieku, o czym wspomina Jan Długosz w spisie miejscowości diecezji krakowskiej. Wsie ciągnęły się wzdłuż szlaków komunikacyjnych po obydwu stronach Wieprza, i zachowały swój kształt do czasów dzisiejszych. Na przelomie XIX i XX wieku, na bazie

Kaplica w Łysołajach

upadających majątków i w wyniku parcelacji oraz komasacji gruntów, obok starych wsi zaczęły powstawać liczne kolonie. Największą miejscowością na terenie Parku i jego otuliny jest centralnie położona Łęczna. Miasto rozwinęło się w miejscu starej osady przewoźnej, której mieszkańcy zajmowali się obsługą przeprawy promowej na Wieprzu. Łęczna dawniej będąca ważnym punktem handlowym, z czasem straciła znaczenie aby odzyskać je współcześnie jako stolica Lubelskiego Zagłębia Węglowego. Zwiedzającym oferuje klimat dawnego miasteczka i szereg zabytków, wśród nich zespoły: kościelny i synagogałne. W łańcuchowie znajdują się: zespół kościelny z klasycystycznym kościołem, zespół dworski z dworem w stylu zakopiańskim oraz cmentarz żołnierzy poległych w czasie pierwszej wojny światowej. Nad północną częścią Parku dominuje wysoka wieża barokowego kościoła w Kijanach. Ozdobą Kijan jest także neorenesansowy pałac otoczony rozległym parkiem. W niedalekich Zawieprzycach znajduje się duży zespół zamkowo-dworski z romantycznymi ruinami zamku. Zespoły dworskie znajdują się także w Łysołajach, Jaszczowie, Trawnikach i Milejowie. W Milejowie uwagę zwracają obiekty przemysłowe. Ciekawą osadą o miejskim charakterze są Biskupice, oraz Dorohuczka z dawną karczmą i kościołem z towarzyszącą mu kaplicą z figurą św. Jana Nepomucena. Obie zlokalizowane są w południowej części otuliny Parku. W pozostałych miejscowościach na terenie Parku jest szereg starych krzyży i kapliczek.

TURYSTYKA

Nadwieprzański Park Krajobrazowy jako park rzeczny jest szczególnie chętnie odwiedzany przez turystów-kajakarzy. Wieprz będący rzeką nieuregulowaną o dzikim charakterze, jest popularnym miejscem spływów. W jego biegu umiejscowiono szereg przystani dla kajakarzy, które ułatwiają spławianie kajaków, jak i umożliwiają wygodny odpoczynek na trasie wypraw kajakowych. Zróżnicowanie terenu, dobry układ bocznych i terenowych dróg, sprzyją także turystyce rowerowej. Na turystów-rowerzystów czeka szereg szlaków wytyczonych staraniem Starostwa Powiatowego w Łęcznej, które pozwolą na dotarcie na terenie Parku do większości interesujących miejsc, choć niestety żaden szlak nie jest szlakiem stricte parkowym. Przez teren otuliny, w jej południowej części, przebiega tylko jeden szlak pieszy. Jednak turyści piesi z powodzeniem mogą wędrować po leśnych

i polnych drogach ciągnących się po obydwu stronach rzeki, w parku krajobrazowym nie ma ograniczenia poruszania się wyłącznie po znakowanych trasach.

Szlak kajakowy rzeki Wieprz

Wieprz na prawie całym biegu jest rzeką spławną i przyjazną turystyce kajakowej. Wpływa na teren otuliny Nadwieprzańskiego Parku Krajobrazowego na 144 kilometry swojego biegu, w okolicy Oleśniki, aby opuścić go 65 kilometrów dalej w okolicach wsi Spiczyn. Na odcinku parkowym rzeka idealnie nadaje się do niespiesznego spływu i spokojnego obcowania z naturą. Kajaki oferują wypożyczalnie w Jaszczowie, oraz w pobliskim Lubartowie i Lublinie. Wypożyczalnie często organizują też wyprawy kajakowe po Wieprzu.

INFORMATOR KRAJOZNAWCZY

Biskupice

Dawne miasto, obecnie wieś w południowej części otuliny w powiecie świdnickim, w gminie Trawniki, na lewym brzegu Wieprza. Miejscowość położona jest nad rzeką Giełczew. W XV wieku Biskupice były wzmiankowane jako wieś należąca do biskupów krakowskich. Biskupice uzyskały lokację miejską w 1450 roku. W XV wieku wzmiankowany był w Biskupicach dwór biskupi związany m.in. ze Zbigniewem Oleśnickim. W XVII wieku Biskupice przestały być własnością biskupów krakowskich i przeszły na własność rodziny Piaseckich. W roku 1870 Biskupice utraciły prawa miejskie. Miejscowość zachowała jednak **miejski charakter zabudowy**. Ozdobą Biskupic jest **kościół barokowy** z lat 1712–1727, ufundowany przez Remigiusza Piaseckiego w miejscu wcześniejszego drewnianego.

Kościółowi towarzyszą **zabytkowa barokowa plebania** z 1730 roku. Do pozostałych obiektów wartych odwiedzenia należą **cmentarz katolicki** z murem z XIX-wiecznymi nagrobkami oraz **kapliczka barokowa św. Jana Nepomucena** z XVIII wieku. W Biskupicach znajduje się także **cmentarz żydowski** założony w XVIII wieku na wyraźnie widocznym **grodzisku**.

Ciechanki (Łańcuchowskie)

Wieś leżąca w otulinie Parku i częściowo na terenie Parku, w powiecie łęczyńskim, w gminie Puchaczów, na prawym brzegu Wieprza. Obok miejscowości przepływa niewielka rzeka Mogielnica – dopływ Wieprza. W 1317 roku wieś Ciechanice rodu Firlejów otrzymała prawo średzkie, a w 1330 roku zmieniono je na prawo magdeburskie. W średniowieczu wieś była częścią klucza łańcuchowskiego, a od

połowy XVI wieku stanowiła własność rodu Orzechowskich. W XVII i XVIII wieku przechodziła z rąk do rąk różnych rodzin szlacheckich. We wsi niegdyś istniała cerkiew parafialna pw. Przemienienia Pańskiego, zamknięta w okresie kalwinizmu i unii brzeskiej. Pod koniec XIX wieku funkcjonowała tu duża gorzelnia. We wsi przy skrzyżowaniu dróg znajduje się **zbiiorowa mogiła** w formie kopca z krzyżem, kryjąca prochy 135 żołnierzy rosyjskich poległych w bitwie stoczonej 2 sierpnia 1915 roku. Z kolei wśród zabudowań wiejskich ukryty jest **cmentarz**, na którym pochowano 143 żołnierzy niemieckich z 77 i 92 pułku piechoty, poległych w tej samej bitwie. Na cmentarzu zachowały się 3 kamienne monumentalne stele na mogiłach oficerskich. Wieś leży na wysokim brzegu doliny Wieprza, z którego roztacza się piękny widok na dolinę rzeki. Zbocza w okolicach Ciechanek to **miejsca wystepowania roślinności ciepłolubnej**.

Dorohuczca

Wieś w otulinie Parku, w powiecie świdnickim, w gminie Trawniki, na prawym brzegu Wieprza, przy drodze krajowej 12 (Lublin - Chełm). Od nazwy wsi wziętą nazwę mezoregion fizycznogeograficzny stanowiący część Polesia Wołyńskiego, czyli Obniżenie Dorohuckie. Okolice wsi stanowiły dogodny miejsce do zamieszkania już w okresie neolitu i wczesnego średniowiecza. Na okolicznych polach znaleźć można narzędzia z kamienia łupanego i gładzonego takie jak: krzemienne noże, groty strzał, skrobacze, siekiery, toporki oraz skorupy gliniane. Wiele znalezisk archeologicznych z Dorohuczcy znajduje się

w zbiorach muzeów w Lublinie i Chełmie. Sama nazwa wsi sugeruje jej ruskie korzenie (*doroha* i *huszcza* – gęsto od dróg – miejsce gdzie krzyżują się gościńce). W XV wieku wieś o nazwie Dorohuczca pojawia się w zapiskach jako należąca do parafii w Trawnikach. W XVIII wieku rozpoczęto starania o powołanie parafii w Dorohuczcy i z tego okresu, a dokładnie roku 1790 pochodzi miejscowy **kościół**. Ufundowany został przez szlachecką rodzinę Siła-Nowickich. Świątynia jest budowlą murywaną, w stylu klasycystycznym, ozdobiona kolumnami i pilastrami. Niedaleko kościoła znajduje się **kapliczka z rzeźbą św. Jana Nepomucena**, której powstanie datowane jest na 1785 rok. Interesującym zabytkiem Dorohuczcy jest **budynek dawnej karczmy**, która obsługiwała niegdyś podróżnych na szlaku wiodącym z Lublina do Chełma. W Dorohuczcy znajdują się także **ruiny dworu i młyna** nad niewielką rzeczką Młynkówką. Od 13 marca do 3 listopada 1943 roku w Dorohuczcy zlokalizowany był niemiecki obóz pracy będący filią obozu w Trawnikach. W okolicy wsi znajdują się **dwa pomniki**: pierwszy poświęcony jest 16 żołnierzom poległym we wrześniu 1939 roku w ataku na posterunek niemiecki, drugi partyzantom AK i WIN poległym w potyczce z oddziałami NKWD i UB w 1945 roku.

Ewopole

Osada (część wsi Trawniki) w otulinie Parku, w powiecie świdnickim, w gminie Trawniki, na prawym brzegu Wieprza. W pobliżu Ewopola, przy drodze do Trawnik, znajdują się ślady dużego grodziska. **Grodzisko** jest mocno zniszczone, ale można dopatrzeć trzech linii

wałów otaczających niegdyś gród. Obiekt datowany jest na IX-X wiek.

Jaszców

Wieś w otulinie Parku, w powiecie łęczyńskim, w gminie Milejów, na lewym brzegu Wieprza. Na terenie obecnego Jaszczowa znajdował się niegdyś gród, który zaliczany był do „Grodów Czerwińskich”. Jego pozostałości znajdują się przy południowo-wschodniej części wsi bezpośrednio przy stromej skarpie, schodzącej w dolinę Wieprza. Ceramika znaleziona w obrębie grodziska pochodziła z czasów piastowskich. Gród prawdopodobnie istniał do XIII wieku kiedy to został spalony, prawdopodobnie podczas najazdu Tatarów. W XVI wieku Jaszczów, posiadający prawa miejskie, był aktywnym ośrodkiem ruchu ariańskiego. Do polskiej historii przeszedł gen. Ludwik Kicki, właściciel Jaszczowa, który poległ w bitwie pod Ostrołęką w 1831 roku w czasie Powstania Listopadowego. W Powstaniu Styczniowym z kolei brał udział i zginął na rodzinnej ziemi Romuald Kostowski – jaszczowianin spoczywający na cmentarzu w Milejowie. Podczas I wojny światowej zawiązała się w Jaszczowie konspiracyjna placówka Polskiej Organizacji Wojskowej. W listopadzie 1918 roku peowiacy z Jaszczowa rozbrajali stacjonujące w okolicach oddziały wojsk austro-węgierskich. Istniejącą pamiątką po gen. Kickim **jest drewniany dwór** w Jaszczowie. Do niedawna zrujnowany - kilka lat temu został jednak gruntownie odremontowany prywatnym sumptem. W Jaszczowie znajdują się także **dwie kapliczki**: murowana, posiadająca cechy stylu barokowego zwieńczona

niezidentyfikowaną figurą przy drodze do Łysołajów i drewniana z połowy XIX wieku przy drodze do Białki. Zabytkowa jest także **stacja kolejowa** (leżąca poza parkiem i jego otuliną) carskiej Kolei Nadwiślańskiej.

Kijany Kościelne

Wieś położona na pograniczu Parku i otuliny, w gminie Spiczyn, na lewym brzegu Wieprza. Wieś notowana była już w XIV wieku, kiedy to stanowiła własność szlachecką, a jej dziedzicem był niejaki Jakusz (Bończa), a w latach 1390-1401 Piotr z Kijan. Od Kijan biorą nazwisko Kijańscy, kolejni właściciele wsi z okresu 1477-1488. Z rodu tego znany był Jan Kijański, pisarz ziemski lubelski, pleban w Bystrzycy. Ozdobą wsi jest **kościół parafialny pw. św. Anny**. Murowany kościół w miejsce wcześniejszego drewnianego wystawił w 1723 roku Atanazy Miączyński, wojewoda wołyński, który był właścicielem pobliskich Zawieprzyc i zaufanym króla Jana III Sobieskiego. W 1683 roku, przed wyprawą wiedeńską, miał on złożyć śluby przed obrazem Matki Bożej w Kijanach, że jeżeli szczęśliwie powróci z wyprawy, to w miejsce drewnianego kościoła wybuduje nowy, murowany. Świątynia została konsekrowana w 1745 roku. Kościół jest orientowany, murowany z cegły i otynkowany, eklektyczny, z przewagą elementów barokowych. Po przebudowie w 1911 roku góruje nad nim, charakterystyczna i dominująca w krajobrazie okolicy, wieża. Wyposażenie wnętrza czyli ołtarz główny, dwa ołtarze boczne, ambona, oraz chrzcielnica, jest jednolite – rokokowe i pochodzi z lat 30-tych XVIII wieku. W Kijanach znajduje się także **neorenesansowy**

pałac z XIX wieku, wybudowany został około 1850 roku i przebudowany około 1880 roku przez Stanisława Sonnenberga. W arkadowo-filarowym portyku ustawiono posągi bogini Ateny i Demeter. Pałac otacza **park dworski** oraz aleja składająca się z 27 lip prowadząca do pałacu. Na **cmentarzu parafialnym** w Kijanach znajduje się grobowiec rodziny Skłodowskich. Jest tu pochowany Józef Skłodowski, dziadek Marii Skłodowskiej-Curie. Na cmentarzu ulokowano także symboliczny pomnik kpt. Zdzisława Brońskiego ps. Uskok - jednego z przywódców podziemia antykomunistycznego, który zginął w okolicy. W Kijanach istnieje Zespół Szkół Rolniczych, którego historia sięga 1913 roku – wtedy to ziemianin, Erazm Plewiński przekazał na cel szkolnictwa rolnego znaczny majątek i parcelę.

Klarów

Wieś położona w Parku, w gminie Łęczna, na lewym brzegu Wieprza. W pobliżu Klarowa znajduje się niezwykle cenne **grodzisko**, zwane lokalnie „Horodyszczem”. Datowane jest na okres XI-XIII wieku. Grodzisko położone ok. 700 m na południe od centrum wsi, na piaszczystym wyniesieniu w dolinie rzeki Wieprz. Grodzisko ma powierzchnię ok. 0,5 ha, a wraz z podgrodziem zajmuje powierzchnię ok. 4,5 ha. Grodzisko posiada kształt owalny z dobrze czytelnymi wałami. Zachowały się obwałowania podgrodzia, które od grodziska oddziela fosa. Na skraju wsi znajduje się też kopiec kryjący **mogilę powstańców styczniowych** z 1863 roku. Znajduje się przy wjeździe do lasu, okolony jest drzewami, wśród których umieszczony został krzyż. Corocznie

w rocznicę wybuchu powstania organizowane są przy nim uroczystości patriotyczne.

Kolonia Ciechanki

Część wsi Ciechanki położona przy granicy otuliny Parku, w gminie Puchaczów, na prawym brzegu Wieprza. W Kolonii Ciechanki znajduje się zespół folwarczno-dworski. **XIX-wieczny dwór** został ciekawie przebudowany przez znanego architekta okresu międzywojennego Bohdana Lacherta. Była to jego pierwsza realizacja upraszczająca w duchu modernistycznym formę dworu polskiego. Dwór otacza rozległy **park ze starodrzewiem**.

Łańcuchów

Wieś położona na pograniczu Parku i otuliny, w gminie Milejów, na lewym brzegu Wieprza. Najwcześniejsze informacje o Łańcuchowie pochodzą z XIV wieku. Przez kilka wieków wieś był własnością rodu Kuropatwów herbu Szreniawa. Jego przedstawiciele piastowali wiele ważnych funkcji i urzędów na dworach Jagiellonów. Jeden z Kuropatwów, Jaśko, będący husytą wstawił się niegodnym czynem – brał udział w napadzie na Jasnogórski Klasztor, w wyniku którego uszkodzony został obraz Czarnej Madonny. Przez krótki okres w XVI wieku Łańcuchów posiadał prawa miejskie. W następnych wiekach miejscowość kilkakrotnie zmieniała właścicieli. Należała m.in. do Orzechowskich, Druszkiewiczów i Spinaków, którzy jako kalwini spalili łańcuchowski kościół. Według przekazów w Łańcuchowie osiedleni zostali tureccy jeńcy wzięci do niewoli w bitwie pod Wiedniem. Pamięć po

tym zachowała się w miejscowym nazewnictwie – Łąki Tureckie, Wał Turecki. W XVIII wieku łańcuchów znalazł się w rękach rodziny Suffczyńskich. Jeden z Suffczyńskich walczył u boku Napoleona, inny uczestniczył w Powstaniu Listopadowym. Ciekawą postacią był Juliusz Suffczyński. Miał on ambicje literackie i napisał kilka powieści historycznych, które w połowie XIX wieku cieszyły się sporym powodzeniem. Na początku XX wieku właścicielem wsi został Jan Stecki, który starał się wprowadzić w miejscowości nowoczesną kulturę rolną, propagował nowe rodzaje upraw. W 1904 roku, w pięknym zakolu Wieprza, na fundamentach dawnego dworu wznosił pałac, którego projektantem był Stanisław Witkiewicz. **Dwór** w łańcuchowie jest nietypowy dla regionu bo prezentuje styl zakopiański. Z względów praktycznych nie wzniesiono jednak budowli drewnianej lecz murowaną, co sprawiło, że dwór łańcuchowski pozostaje unikatowym przykładem zastosowania stylu zakopiańskiego w architekturze murowanej. Dwór jest murowany, ale czerwona cegła na elewacjach imituje układ drewnianych bali, detal architektoniczny natomiast naśladuje drewnianą dekorację zakopiańską. Składa się z parterowego korpusu głównego z piętrowymi wystawkami i poddaszem przykrytym bardzo wysokim dwuspadowym dachem. Dwór jest własnością prywatną, więc ewentualne zwiedzanie należy uzgodnić z właścicielem. Naprzeciwko dworu znajduje się **kościół świętego Jana Chrzciciela**. Świątynia została zbudowana w latach 1812-1817 przez Annę i Józefa Suffczyńskich. Budowla reprezentuje styl barokowo-klasycystyczny z elementami neogotyckimi. Niecały kilometr od kościoła,

naprzeciwko cmentarza parafialnego, ulokowany jest **cmentarz wojenny z I wojny światowej**. Pochowano na nim około 80 żołnierzy niemieckich i około 50 żołnierzy rosyjskich, poległych w okresie 31 lipca – 2 sierpnia 1915 roku oraz zmarłych w następnych dniach.

Łęczna

Miasto położone w centralnej części Parku, częściowo w jego otulinie i częściowo w samym parku, w większości jednak w enklawie poza obszarem chronionym, jest siedzibą gminy wiejsko-miejskiej Łęczna, leży na lewym brzegu Wieprza, przy ujściu rzeki Świnki. Pierwsze wzmianki historyczne o łęcznej pochodzą z 1252 roku, jednakże przetom w życiu osady nastąpił w roku 1462, kiedy to Zbigniew z Łęcznej sprzedał swoją rodzową wieś rodzinie Tęczyńskich. Jan z Tęczyna, kasztelan krakowski, uzyskał od Kazimierza Jagiellończyka przywilej na lokację miasta na prawie magdeburskim. Wraz z aktem lokacyjnym miastu nadano królewski przywilej na organizowanie dwóch jarmarków. Kolejni właściciele łęcznej, Firlejowie, uzyskali przywilej na dwa następne jarmarki. Dzięki królewskim przywilejom oraz korzystnemu położeniu na ruchliwym szlaku handlowym w kierunku Rusi i Litwy nastąpił szybki rozwój miasta, którego nie powstrzymały groźne pożary nękające je w XVI wieku. Targi (jarmarki) sprawiły, że miasto rozwinęło się w silny ośrodek miejsko-handlowo-rzemieślniczy na skalę krajową. Na łęczyńskie targi ściągali tysiące sprzedawców, kupców i pośredników nawet z najdalszych krain – z Rosji, Niemiec, Austrii, ziem Królestwa Polskiego. Rozwój miasta spowodowały wydarzenia

z XVIII i XIX wieku: upadek Rzeczypospolitej, kolejne powstania niepodległościowe, wytyczenie nowych dróg handlowych i linii kolejowych, które ominęły łączną oraz kilkukrotne pożary. W XX wieku łączna była miastem o charakterze rolniczo-handlowym. W latach 80-tych XX wieku w pobliskiej Bogdancie rozpoczęto wydobywanie węgla kamiennego, a łączną wytypowano na stolicę powstającego Zagłębia. Współczesna łączna może pochwalić się, aż 3 rynkami, ciekawą małomiasteczkową architekturą i licznymi zabytkami. **Kościół Św. Marii Magdaleny**, to kościół w stylu lokalnej odmiany renesansu zwanej lubelskim. Pochodzi z I połowy XVII wieku. Poza harmonijną fasadą poszczycić się może bardzo bogatym i cennym wyposażeniem wnętrza. Kościołowi towarzyszą: **murowana dzwonnica**, **drewniana plebania**, **późnobarokowa mansjonaria**. W łącznej znajdują się także dwie synagogi. **Duża Synagoga**, której budowę rozpoczęto w XVII wieku jest obecnie jedną z najlepiej zachowanych synagog w województwie lubelskim. Stojąca nieopodal **Mała Synagoga** pochodzi z XIX wieku. Zabytkiem jest też budynek użyteczności publicznej czyli **ratusz miejski** z drugiej połowy XIX wieku oraz domy: murowany **dom z podcieniami** i **drewniane domy zajezdne**. Na obrzeżach łącznej, na Podzamczu znajduje się **zespół parkowo-pałacowy**. Niedgdyś znajdował się tutaj łączyński zamek. Na obecny zespół składają się: **XIX-wieczny dwór**, **oficyna**, **spichlerz** oraz **pozostałości po zabudowaniach gospodarczych**. W 2019 roku zaniedbany park wraz z zabudowaniami został kompleksowo zrewitalizowany i zamieniony w park miejski. Zabudowania gospodarcze zachowano w formie trwalej ruiny będącej tłem

dla zieleni komponowanej. W pobliżu parku znajduje się tzw. **Dolina Dinozaurów** gdzie eksponowane są betonowe rzeźby dinozaurów.

Łysołaje

Wieś położona na pograniczu Parku i otuliny, w gminie Milejów, na lewym brzegu Wieprza. Pierwsza wzmianka o Łysołajach pochodzi z 1382 roku. Łysołaje były wsią szlachecką i wielokrotnie przechodziły z rąk do rąk. Jednym z właścicieli był generał powstania listopadowego Ludwik Kicki. W 1827 roku w Łysołajach znajdował się drewniany dwór, kryty gontem, z aleją lipową, ogrodem warzywnym i owocowym. W 1905 roku Tomasz August Popławski wznosił **eklektyczny pałac**. Jest to trzyczęściowy budynek o dość skomplikowanej, ale oryginalnej architekturze. Charakterystycznym elementem jest taras balkonowy oparty na kolumnach. Przed II wojną światową we wnętrzach pałacu znajdowała się biblioteka ze starodrukami, meble gdańskie, obrazy mistrzów holenderskich i flamandzkich oraz cenna porcelana. Próba ich ratowania się nie powiodła – wywiezione do Warszawy spłonęły w czasie powstania warszawskiego. W 1939 roku majątek przejęli Niemcy w ramach Landwirtschaft, polityki III Rzeszy wobec ziemskich majątków polskich i zlokalizowali tu sztab korpusu. W majątku tym byli zatrudniani Żydzi, przetrzymywani w gettach w pobliskich Biskupicach oraz Trawnikach. Pałac otacza ładny, choć zaniedbany **park** z wieloma ciekawymi okazami drzew egzotycznych. Wejścia do parku strzeże **kordegarda**. W południowo-wschodniej części parku, znajduje się **neoklasyczna kaplica**, na planie koła. Posiada trzy

regularnie rozmieszczone wyrzuszenia absydalne oraz prostokątny przedsionek z wejściem. Nad drzwiami znajduje się trójkątny portyk nawiązujący do architektury greckiej. We wsi znajduje się także **kolumna toskańska** z XVIII wieku, postawiona w miejscu dawnego cmentarza. Przy przejeździe kolejowym ulokowano niewielki **cmentarzyk z I wojny światowej**.

Maryniów

Wieś położona w otulinie Parku, w gminie Milejów, na prawym brzegu Wieprza. Na zachód od Maryniowa, na skraju kompleksu leśnego znajduje się **cmentarz żołnierzy poległych w I wojnie światowej**. Pochowano na nim 52 żołnierzy austriackich i niemieckich oraz 15 żołnierzy rosyjskich.

Milejów

Wieś położona w otulinie Parku, siedziba gminy Milejów, na lewym brzegu Wieprza. Historia Milejowa sięga XV wieku. Był on wówczas własnością rodziny Kuropatwów, mających swą siedzibę w pobliskim Łańcuchowie. Większość ówczesnych milejowian była Rusinami – rzeka Wieprz stanowiła dawniej granicę między Rusią a Polską. Tutejsi mieszkańcy byli przede wszystkim wyznawcami prawosławia, lecz w XVII wieku stali się grekokatolikami aby z czasem przejść na katolicyzm. Przejście całej wsi na obrządek łaciński skutkowało powołaniem parafii i pobudowaniem w 1859 roku kościoła. W II poł. XIX wieku w Milejowie działała, choć krótko, fabryka papierosów „Antonio”. W 1907 roku utworzono w Milejowie cukrownię.

Działała ona prężnie do 1935 roku, kiedy upadła wskutek nadprodukcji i wielkiego kryzysu lat trzydziestych. W budynkach po dawnej cukrowni Niemcy w czasie II wojny światowej produkowali marmoladę i płatki kartoflane na potrzeby żołnierzy. Po wojnie funkcjonowały wielkie Zakłady Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego, zatrudniające bardzo wielu mieszkańców, produkujące przetwory na rynek krajowy a także na eksport, zlikwidowane w latach 90. XX wieku. Od tej pory istnieją mniejsze przedsiębiorstwa zajmujące się przetwórstwem owoców. Na uwagę zasługuje **kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i św. Antoniego z Padwy w Milejowie** w stylu eklektycznym będąca mieszkanką stylów neogotyckiego i neoromańskiego. W kościele znajduje się **ikona Matki Bożej Serdecznej Milejowskiej**, dużo starsza od samego kościoła bo pochodząca z XVII wieku. Jest to dawniejszy główny obraz ołtarzowy pochodzący z cerkwi grekokatolickiej. Ciekawymi obiektami w Milejowie są budynki o nazwach „czworak”, „ósmak” i „szesnastak”. Są to budynki mieszkalne wzniesione dla pracowników folwarków i cukrowni. Pochodzą z lat 1906-1907. W Milejowie znajduje się także **drewniany dwór** – jednak jest w fatalnym stanie i trudno doszukać się w nim jakichkolwiek cech stylowych.

Ostrówek

Wieś położona w otulinie Parku, w gminie Puchaczów, na prawym brzegu Wieprza. 9 kwietnia 1944 roku oddział SS dokonał pacyfikacji wsi Ostrówek i Ostrówek-Kolonia. W Ostrówku Niemcy zamordowali łącznie 12 osób i spalili 10 domów. Ostrówek zaistniał też w protestach i oporze przeciwko władzy w czasach

PRLu. W dniu 31 lipca 1978 roku we wsi Ostrówek grupa rolników powołała Tymczasowy Komitet Samoobrony Chłopskiej (Ziemi Lubelskiej), która to podłożyła fundament pod późniejsze powstanie „Solidarności Rolników Indywidualnych” na Lubelszczyźnie. Rolnicy zrzeszeni w Komitecie wstrzymywali dostarczanie mleka do centrali i protestowali przeciwko niesprawiedliwej dystrybucji materiałów budowlanych, środków ochrony roślin i nawozów. Komitet był rozpracowywany przez Służbę Bezpieczeństwa. Powołanie Tymczasowego Komitetu Samoobrony Chłopskiej upamiętnia **krzyż** postawiony w okolicy szkoły.

Ostrówek – Kolonia

Wieś położona w otulinie Parku, w gminie Puchaczów, na prawym brzegu Wieprza. W czasie II wojny światowej wsie Ostrówek i Ostrówek – Kolonia były miejscem tragicznych wydarzeń. 9 kwietnia 1944 roku, w Wielką Niedzielę, Niemcy dokonali zbrodni pacyfikacji wsi w odwecie za potyczkę partyzantów Batalionów Chłopskich z oddziału „Sosny” z patrolem niemieckim. Niemcy z oddziałów SS szli od zabudowań do zabudowań, paląc je i zabijając mieszkańców. Spalone zostało 18 gospodarstw, zginęło 24 osoby, przeżyli głównie ci, którzy wybrali się do kościoła na rezurekcję. Wydarzenie zostało upamiętnione **pomnikiem** postawionym obok remizy strażackiej.

Siostrzytów

Wieś położona w otulinie Parku, w gminie Trawniki, na lewym brzegu Wieprza. Wieś szlachecka z XIV wieku. Notowana już w roku

1389. Na przełomie XV i XVI wieku właściele wsi Siostrzewiccy postawili tutaj okazały dwór otoczony solidną palisadą. Dwór niestety nie przetrwał do naszych czasów i pozostały po nim jedynie gruzy. Zachował się za to w bardzo dobrym stanie **park podworski**. Łąki w okolicach Siostrzytowa są miejscem występowania wielu gatunków roślin chronionych m.in. różnych gatunków storczyków.

Spiczyn

Wieś położona w otulinie Parku, siedziba gminy Spiczyn, na lewym brzegu Wieprza, przy ujściu Bystrzycy do Wieprza. Pierwsze wzmianki o wsi Spiczyn położonej przy ujściu Bystrzycy do Wieprza dotyczą XIV wieku, a ściśle 1381 roku. Prowadziła tędy droga królewska na Ruś i Litwę z przeprawą przez Bystrzycę. W czasie II wojny światowej w Spiczynie funkcjonował oddział Związek Walki Zbrojnej wchodzący w skład I rejonu lubartowskiego ZWZ. Na przełomie lat 1943 i 1944 prowadzono w Spiczynie konspiracyjny kurs podchorążych rezerwy, który ukończyło 27 osób. W Spiczynie znajdują się dwie ciekawe **kapliczki**: Najświętszej Marii Panny, domkowa, drewniana, zbudowana ok. 1850 roku i św. Floriana, wymurowana na przełomie XVIII i XIX wieku oraz **mogiła** z prochami dwóch uczestników powstania styczniowego z oddziału Michała Heidenreicha, pseud. „Kruk”.

Trawniki

Wieś położona częściowo w otulinie Parku, siedziba gminy Trawniki, na lewym brzegu Wieprza. Trawniki należą do najstarszych

osiedli nad środkowym Wieprzem. Nazwa miejscowości odnosi się do trawiastego i łąkowego otoczenia miejscowości. Pierwsza historyczna informacja o Trawnikach pochodzi z 1437 roku kiedy to dokonany został podział i rozgraniczenie dóbr okolicznych dóbr należących do braci Hektora, Macieja, Pełki, Jana i Wawrzyńca. Wówczas to wieś Trawniki stała się własnością dwóch najmłodszych braci Wawrzyńca i Jana. W 1889 roku w Trawnikach została wybudowana cukrownia, którą nabyli fabrykanci z Łodzi. W 1932 roku rozpoczęto budowę fabryki włókienniczej jednak nie udało się jej uruchomić po rozkradzeniu wyposażenia przez Niemców w 1939 roku. Podczas II wojny światowej mieścił się w Trawnikach obóz pracy dla Żydów, zlikwidowany w 1943 roku w ramach akcji „Erntefest” (żydowscy więźniowie zostali wymordowani), a także obóz szkoleniowy SS, w którym m.in. usiłowano stworzyć Goralischer Waffen SS Legion czyli jednostkę SS złożoną z górali z Podhala. W Trawnikach zachował się **zespół dworsko-parkowy z aleją kasztanową**. Na zespół składają się: czworak, spichlerz, młyn wodny, dom młynarza, kordegarda, pozostałości bramy. Warta uwagi jest **kaplica grobowa Józefa Bolesława Michalskiego h. Łódzia**. W miejscowości znajduje się także **cmentarz wojenny** z mogiłami żołnierzy czasów I i II wojny światowej. Obóz pracy i jego ofiary został upamiętniony pomnikiem – zaś współczesną formą dbania i przywracania pamięci jest **mural** opisujący historię obozu.

Zawieprzycze

Wieś położona w otulinie Parku, w gminie Spiczyn, na prawym brzegu Wieprza. W XVI

wieku Zawieprzycze należały do rodu Zawieprzskich herbu Janina, którzy wybudowali tu zamek obronny. Kolejny właściciel, wojewoda wołyński Atanazy Miączyński, utworzył tzw. klucz zawieprzyccki i przebudował stary zamek na barokowy pałac. W roku 1883 roku w Zawieprzycach przebywała na wakacjach 16-letnia Marysia Skłodowska (późniejsza noblistka) – u stryja Ksawerego, który był dzierżawcą majątku w Zawieprzycach. Prochy jej dziadka spoczywają w rodzinnym grobowcu Skłodowskich na pobliskim cmentarzu w Kijanach. **Zespół pałacowo-parkowy** w Zawieprzycach rozłożony jest na wysokim brzegu Wieprza. Z dawnego zamku wzniesionego przez Atanazego Miączyńskiego w XVIII wieku wg projektu Tylmana z Gameron przetrwały jedynie romantycznie wyglądające **ruiny**. Towarzyszą im jednak zachowane w dobrym stanie: barokowa **kaplica zamkowa** z końca XVII wieku z niezwykle ciekawymi freskami wewnątrz oraz **lamus** z I połowy XVII wieku – obecnie kryjący w swoich wnętrzach niewielkie **muzeum, oficyna** barokowa z XVIII wieku, odbudowana po wojnie i przeznaczona na szkołę; a także monumentalna barokowa **brama wjazdowa**. Niezwykle ciekawa, choć zrujnowana jest też klasycystyczna **oranżeria** z I połowy XIX wieku, znajdująca się w północnej części parku. Poniżej wzgórza zamkowego znajduje kopiec z **kolumną tokańską** zwieńczoną żelaznym krzyżem będącym wotum za szczęśliwy powrót właściciela majątku biorącego udział w Odsieczy Wiedeńskiej. Ze wzgórza zamkowego można podziwiać rozległą panoramę doliny Wieprza. wieprzycze są miejscem organizacji imprez historycznych i patriotycznych.

Wydano na zlecenie	Zespołu Lubelskich Parków Krajobrazowych ul. Mieczysława Karłowicza 4, 20-027 Lublin www.parki.lubelskie.pl
Tekst	Michał Zieliński
Redakcja	Marcin Kozieł
Zdjęcia	Michał Zieliński, okładka „Zimorodek”, fot. Karol Zalewski
Opracowanie autorskie i kartograficzne map:	EURO PILOT Sp. z o.o. ul. S. Konarskiego 3 01-355 Warszawa tel./fax. +48 22 664 37 20, +48 22 664 50 91 www.europilot.com.pl
Korekta	Jolanta Sieradzka-Kasprzak
Skład, łamanie	Ewa Chmielewska
	© Zespół Lubelskich Parków Krajobrazowych © Euro Pilot Sp. z o.o.
	ISBN 978-83-8218-024-4

egzemplarz bezpłatny

gmina
Łęczna

gmina
Milejów

gmina
Puchaczów

gmina
Spiczyn

gmina
Trawniki

Zespół Lubelskich Parków Krajobrazowych
www.parki.lubelskie.pl

